

JAN HUS

(*mezi lety 1364 a 1375–†1415)

kněz, který příliš spoléhal na sílu pravdy

Tento pomenší Jihočech původně nehodlal stavět na hlavu tehdejší společenské pořádky, ale těšil se, že bude moci v hedvábí vysedávat u kněžských tabulí, plných chutných pokrmů a dobrého pití, a získá společenskou prestiž. Jenže díky Viklefovi a tomu, že se pozorně rozhlížel kolem sebe, začal kritizovat římskokatolickou církev za to, že místo péče o věřící jen hromadí majetek a posiluje svoji moc. Měl sice pravdu, ale bohužel naivně doufal, že ji obhájí před církevními špičkami, a tak podcenil očividnou „kostnickou past“, z níž nemohl uniknout. Hořkost jeho prohry znásobil fakt, že účastníci koncilu, plní zášti a strachu o své posty, ho předali k popravě městským (tedy nikoli církevními) biřicům – s alibistickou žádostí o ušetření jeho života a licoměrným odůvodněním, že respektují biblické přikázání „Nezabiješ“.

Pilný student, který se znelíbil

Jan Hus se narodil* zřejmě v Husinci u Prachatic nezámožným rodičům, a podle některých pramenů měl minimálně jednoho bratra.

* Nejčastěji se uvádí, že se narodil roku 1371, ale jisté to není; on sám se o svém věku zmínil roku 1414 v *Knížkách proti knězi kuchmistroví*, kde uvedl, že mu ještě není padesát let. Jako místo narození se někdy uvádí i Husinec u Prahy, ale pro Husinec u Prachatic hovoří to, že nad Husem držel ochrannou ruku Křišťan z Prachatic a že ho notář Mikuláš z Prachatic nazýval svým kompatriotem neboli spoluobčanem.

Své **vzdělávání** zahájil v **prachatické škole** a kolem roku **1390** zamířil do Prahy na **univerzitu**, aby se tu připravil na kněžskou dráhu. Nejprve nastoupil na tříletou fakultu svobodných umění (artistickou), jejíž absolvování mu umožnilo zapsat se na fakultu teologickou*, a během studií si v Praze vydělával na živobytí tím, že „v kostelech zpíval a přísluhoval“ při mších.

* Jelikož tehdy se za možnost poslouchat přednášky, skládat zkoušky i za promoce platilo, lze považovat za vysoce pravděpodobné, že Hus byl jako méně majetný student od oněch poplatků osvobozen. Kvůli takovýmto případům tehdy vznikaly různé nadace, z nichž jedna umožnila, aby se k nám dostávaly Viklefovy spisy.

Jako student prý býval rád veselý, občas snad i trochu lehkomyšlný, sršel temperamentem, ve volných chvílích si zašel se spolužáky na pivo nebo usedl k oblíbeným šachům, a dokonce prý hrál ve studentských divadelních představeních, která svou rozverností rozzlobila pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna. Jinak s ním nebyly potíže, protože se na kněžské poslání připravoval poctivě, a tehdy ještě bez pochybností*, a dělal vše pro to, aby později mohl pilně sbírat univerzitní tituly a funkce**.

* Traduje se, že v roce 1393 se coby „*mladý muž bledé tváře a jiskrných očí*“ zúčastnil prosebného průvodu kajících mířících na Vyšehrad, kde **se vyzpovídal a na zbožné účely věnoval čtyři groše** – i když to znamenalo, že kvůli tomuto odpustku pár dní „*žil o kůrce černého chleba*“. Čtyři groše skutečně nebyly zanedbatelný pakatel: například kuře stálo tehdy půl groše, sekýra tři groše a tesařský nádeník si za týden vydělal pět grošů.

** Na artistické fakultě získal roku 1393 svůj první bakalářský titul, roku 1396 titul mistr svobodných umění, v dubnu 1400 nižší stupeň svátosti kněžské (jáhen), na kněze byl vysvěcen mezi dubnem 1400 a červnem 1401 a v prvním desetiletí 15. století obdržel na bohoslovecké fakultě titul bakaláře. Roku 1398 se stal *magister actu regens*, tedy tím, kdo mohl na univerzitě přednášet a vést disputace. Roku 1401 byl zvolen na

zimní semestr 1401–1402 děkanem artistické fakulty a roku 1409 (po odchodu většiny učitelů a studentů do Lipska v souvislosti s Dekretem kutnohorským) se stal na rok rektorem tohoto pražského vysokého učení.

Co se jeho **vzhledu** týče, měl pomenší, za mlada štíhlou postavu, která se léty zakulacovala. Později si dokonce v listech* přátelům stěžoval, že musí jezdit na oslu nebo se nechává vynášet na nosítkách do strmějších svahů, „*neb jsem tlust*“. Brzy ho „zdebila“ čelní pleš a chodíval **hladce vyholený**** , i když ho řada ilustrací zachycovala **s vousy**.

* Málo je známo, že Hus občas texty svých listů (jak se ve středověku říkalo dopisům) šifroval tím, že samohlásky nahrazoval následujícím písmenkem abecedy. Podle tohoto klíče vypadalo například jeho jméno takto: Jbn Hvs.

** Podle historiků má tato „záhada“ jednoduché vysvětlení: záleželo totiž na tom, kdo byl autorem kresby či malby. Husova **česká vyobrazení** (pocházející ovšem až **z konce 15. století**, neboť podle V. V. Štecha „*čisté počáteční husitství jistě obrazům nepřálo*“) ho zachycují **holobradého**, zatímco **němečtí umělci** mu vousy dopřávali, (snad) aby ho odlišili od „svého“ oholeného kazatele, teologa a zakladatele protestantismu Martina Luthera. V. V. Štech označil všechna pozdější Husova vyobrazení za „*volnější obměny postavy stavší se typem, nikoli skutečné podobizny*“.

Pilný student si nezapomínal všimnout, že Praha, která měla tehdy přes 30 000 obyvatel (takže lidnatostí prý předčila i Londýn), si zaslouhuje obdiv, ale ohlížel se i za lidmi, a to jak za těmi v honosných pestrobarevných šatech zdobených zlatem a stříbrem, tak **za vyhublými postavami v chabrných hadrech** neurčité barvy. A když se začal **zejména do textů** Angličana **Jana Viklefa***, zjišťoval, že v nich nachází obdobně laděné kritické **myšlenky**, jaké se i jemu honily hlavou. Již v roce 1398 si opsal jeden jeho latinský spis a do opisu si zaznamenával svoje české poznámky.

Zřejmě nejstarší dochované vyobrazení Jana Husa, které bylo zařazeno do německé kroniky sekretáře kostnického koncilu Oldřicha z Richenthalu či Rychntálu. Hus je zde zachycen bez vousů.

* Tento **teolog** (anglicky psaný John Wycliff; *1320/31–†1384) hlásal, že kněze ani papeže, kteří vedou hříšný život, nemusí věřící respektovat a poslouchat – stejně jako není třeba poslouchat světské pány dopouštějící se hříchů. To samozřejmě stavělo na hlavu dosavadní poměry. Viklef navíc tvrdil i to, že kněží by měli žít v chudobě, že papežství nemá božský původ a že bible by měla být srozumitelná i „obyčejným“ lidem (proto ji přeložil z latiny do angličtiny). Byl kvůli tomu obžalován z kacířství, ale naštěstí našel mocné šlechtické ochránce. (Zikmund Lucemburský říkal husitům viklefové.)

Je pravda, že Hus postupně přejímal mnohé Viklefovy názory a bývá v kvůli tomu občas označován za plagiátora, jenže to je ryze **novověké hodnocení**. Ve 14. století se totiž **přejímáním myšlenek** anglického teologa **nejen nedopouštěl ničeho protiprávního**, ale naopak se **řídil nepsanou zásadou**, že ten, **kdo prosazoval nějakou myšlenku, ji měl „opírat o starší autoritu“**. A neprovinil se ani tím, že **vkládá do svých rukopisů některé pasáže z Viklefových děl**: tehdy totiž ještě **neexistovala** novověká vymoženost zvaná **autorský zákon**; copyright je znám teprve od roku 1709.

Po vysvěcení na kněze **kázal Hus nejprve v pražském kostele sv. Michaela Archanděla*** na Starém Městě pražském (nedaleko Staroměstského náměstí).

* V tomto kostele se Hus roku 1399 zúčastnil aktivně prvního pražského „*veřejného hádání*“ (neboli disputace či učené debaty) o spisech J. Viklefa a dne 15. března roku 1411 v něm (jako v jednom z mála kostelů) nebyla vyhlášena nad Husem klatba. Od podzimu 1414 (kdy byl Hus na cestě do Kostnice) zde bylo **znovu** (asi po tři sta letech) **zavedeno přijímání podobojí** (tedy chleba jako symbolu Ježíšova těla a vína jako symbolu jeho krve), ovšem **Hus tuto novinku neinicioval ani nepraktikoval**. Pouze později **z Kostnice vzkázal, že ji toleruje**, a to proto, aby se kvůli ní nerozkmotřili jeho stoupenci, neboť z takovýchto svárů by měl – jak prohlásil – radost pouze ďábel. Dodejme ještě, že **přijímání podobojí se běžně prakticovalo do 12. století**. Tehdy však církev rozhodla, že přijímat neboli pít „kostelní“ víno mají nadále pouze kněží, zatímco „obyčejní“ věřící mají přijímat podjednou, tedy pouze chléb neboli známou oplatku.